

ЕКОНОМІКА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

УДК 338.432 (633/635)

І.М. Сачовський

кандидат економічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА (РОСЛИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ) В УКРАЇНІ

Розглянуто регіональну (обласну) структуру сільськогосподарського виробництва (рослинницької галузі) в Україні в розрізі основних, найважливіших видів його продукції; проведено аналіз особливостей динаміки урожайності основних сільськогосподарських культур.

Ключові слова: регіональна (обласна) структура виробництва найважливіших видів сільськогосподарської продукції; урожайність основних сільськогосподарських культур.

I. Вступ

Агропромисловий комплекс України переживає складний період свого розвитку, зокрема, докорінну реорганізацію системи виробничих відносин у всіх його найважливіших сферах. Одним із свідчень ефективності розв'язання проблем, які неминуче виникають при цьому, є динаміка розвитку рослинницької галузі. Більше того, темпи зростання останньої можуть виступати одним з показників того, наскільки досконалою є політика держави щодо сільського господарства країни в цілому, наскільки вона відповідає специфіці того чи іншого регіону, області, району, а в кінцевому підсумку – інтересам конкретного сільськогосподарського товаровиробника. Однак не можемо не зауважити, що стосовно рослинницької галузі це лише одна, хоча й надзвичайно важлива, з передумов, що визначають динаміку її розвитку. Темпи зростання залежать від комплексу факторів, їх усебічне врахування необхідне, обов'язкове й виправдане в процесі аналізу розвитку, зокрема вказаної галузі. Саме комплексний підхід є визначальним у цьому аспекті.

II. Постановка завдання

Вихідні положення розгляду специфіки рослинницької галузі сільського господарства України полягають у такому:

- розвиток рослинницької галузі, її динаміка є наочним відображенням тих глибоких процесів, які мали місце як у цій сфері матеріального виробництва, так і в економіці країни в цілому, в умовах переходу до ринкової системи ведення господарства, формування нового типу виробничих відносин;
- структура сільськогосподарського виробництва в тому чи іншому регіоні країни

в кожному конкретному випадку визначається цілим комплексом передумов, взаємозумовлених і взаємозалежних, врахування найважливіших з яких обов'язкове в процесі її аналізу;

- показник величини урожайності основних сільськогосподарських культур у той чи інший період є одним з найбільш комплексних, що характеризує специфіку їх виробництва.

III. Результати

У 2012 р. валова продукція сільського господарства України становила 223 254,8 млн грн, з яких продукція рослинництва – 149 233,4 млн грн (66,8%), тваринництва – 77 560,7 млн грн (33,2%). У 1995–2012 рр. у цілому в динаміці розвитку рослинницької галузі є ознаки тенденції зростання питомої ваги рослинництва в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва. Так, якщо в 1995 р. валова продукція рослинництва становила 57,8% від загальних обсягів продукції вказаної галузі, то у 2000 р. – 61,4%, у 2005 р. – 63,7%, в 2008 р. – 67,6%, в 2009 р. – 65,6%, в 2010 р. – 63,9%, а в 2011 р. – 69,5%. Зазначена тенденція є, з одного боку, проявом загальних особливостей сільського господарства України, що склалися об'єктивно, а з іншого – втіленням, результатом дії цілого комплексу причин і обставин, що зумовлені політикою держави щодо зазначеної галузі на тому чи іншому етапі її розвитку. У зв'язку із цим зауважимо, що навіть незважаючи на численні проблеми як загальнонаціонального, так і регіонального рівня, що супроводжують розвиток тваринницької галузі, питома вага її відносно висока – 33,2% у 2012 р. З іншого боку, ефективне функціонування рослинницької галузі зумовлене аж ніяк не меншою кількістю передумов, необхідних для цього. Біль-

ше того, проблеми, що супроводжують розвиток рослинницької галузі, на нашу думку, мають більш глибокий і складніший характер порівняно з тваринницькою. Це пов'язано, зокрема, зі структурою виробництва в розрізі окремих видів продукції рослинництва як у будь-якому регіоні, так і загалом по країні, оптимізацією співвідношень загальних обсягів виробництва галузі з огляду на основні форми господарювання, необхідність урахування впливу цілого комплексу причин, які не мають безпосереднього стосунку до рівня інтенсифікації, а, відповідно, і продуктивності праці тощо.

У контексті зазначеного вважаємо за доцільне конкретизувати специфіку рослинницької галузі сільського господарства України, зокрема, розглянути регіональну структуру виробництва її основних і найважливіших видів продукції (табл. 1). Дані табл. 1 свідчать про існування відносно значних розбіжностей у величині питомої ваги тієї чи іншої області в загальних обсягах виробництва зернових культур. Так, наприклад, як-

що із загального обсягу виробництва продукції зазначеного виду у 2012 р. на Вінницьку область припадало 7,8%, то Закарпатську – всього 0,7%, тобто діапазон коливань становив 11,1 разу. Це лише показовий висновок з наведених даних, що, по суті, є проявом іншого, більш глибокого характеру. Він зводиться до того, що в характеристиці структури виробництва зернових культур достатньо чітко виявляються її регіональні особливості. Так, відносно високою в загальних обсягах виробництва зернових культур є питома вага фактично всіх областей центрального регіону: Вінницька – 7,8%, Кіровоградська – 5,9%, Полтавська – 7,9%, Черкаська – 7,1%. Водночас у західних областях має місце зворотна картина: питома вага, наприклад, Волинської області становить 1,8% загальних обсягів виробництва зернових культур, Закарпатської – лише 0,7%, Івано-Франківської – 1,3%, майже аналогічна ситуація і в інших областях (за винятком Хмельницької області – 5,8%, але й вона тяжіє до центрального регіону).

Таблиця 1

Регіональна структура виробництва найважливіших видів сільськогосподарської продукції рослинницької галузі України, в 2012 р.

Області	Зернові культури		Картопля		Овочі	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Україні в цілому	46 216,	100,0	23 250,	100,0	10 016,	100,0
у тому числі – по областях:	2		2		7	
Вінницька	3624,7	7,8	1732,6	7,4	366,2	3,6
Волинська	869,3	1,8	1161,5	5,0	281,9	2,8
Дніпропетровська	1554,3	3,3	481,7	2,1	671,6	6,7
Донецька	1642,6	3,5	481,7	3,2	671,6	5,1
Донецька	1642,6	3,6	750,5	5,8	511,9	2,4
Житомирська	1694,9	0,7	1343,9	2,6	242,2	2,8
Закарпатська	322,1	2,6	608,6	1,4	282,7	3,4
Запорізька	1196,3	1,3	321,0	3,9	346,1	1,4
Івано-Франківська	615,5	6,9	927,6	7,5	146,5	5,7
Київська	3190,0	5,9	1741,1	1,6	568,3	2,1
Кіровоградська	2339,5	2,8	384,0	1,6	210,5	3,3
Луганська	1293,8	2,3	404,4	7,9	333,3	4,7
Львівська	1065,7	2,7	1830,8	0,7	471,3	5,2
Миколаївська	1278,3	4,1	173,9	2,2	521,3	4,7
Одеська	1880,4	7,9	502,6	4,2	472,9	4,9
Полтавська	3644,7	1,	950,9	5,8	491,9	2,5
Рівненська	918,4	5,7	1335,0	4,	250,5	1,8
Сумська	2667,8	4,7	1128,6	5,5	185,3	2,5
Тернопільська	2163,8	5,8	1284,6	4,2	254,8	7,6
Харківська	2716,5	2,3	980,4	1,2	698,4	12,8
Херсонська	1055,2	5,8	276,1	7,0	1287,7	2,2
Хмельницька	2712,6	7,1	1591,2	3,3	225,4	3,6
Черкаська	3310,6	1,3	762,7	2,6	368,6	2,2
Чернівецька	611,9	6,3	601,9	7,0	228,3	2,1
Чернігівська	2939,0	1,9	1630,8	1,4	207,8	3,9
АР Крим	908,3		343,8		391,3	

Як свідчать дані табл. 1, в областях південного регіону вирощування зернових культур не набуло масового поширення. Так, питома вага Запорізької області становить 2,6% загальних обсягів виробництва зернових культур, Миколаївської – 2,7%, Херсонщини – 2,3% тощо. Зазначене характерне й для областей східного регіону – в інтервалі

від 2,8% у Луганській області до 5,8% на Харківщині. У цілому значно вища питома вага у виробництві зернових культур більшості областей північного регіону: Київської – 6,9%, Чернігівської – 6,3%, Сумської – 5,7%.

Важливим в усіх аспектах є аналіз у цьому випадку регіональних (обласних) особливостей виробництва картоплі, однієї з ос-

новних сільськогосподарських культур. Її динаміка відображає специфіку розвитку вітчизняного агропромислового комплексу за всі роки незалежності.

Насамперед, необхідно виділити, за аналогією виробництва зернових культур, наявність широкого діапазону коливань питомої ваги окремих областей у загальних обсягах вирощування картоплі (хоча й у цьому випадку спостерігається вплив цілого комплексу причин): від 0,7% у Миколаївській до 7,9% у Львівській області. Хоча є очевидним, що серед усіх областей України однією з найвищих (за винятком Чернівецької і Закарпатської) у загальних обсягах виробництва картоплі є питома вага її саме у західному регіоні країни. Так, наприклад, на Волині виробляють 5,0% загального обсягу вирощуваної картоплі, найвищою по Україні є питома вага Львівської області – 7,9%; питома вага Рівненської області у 2012 р. перебувала на рівні 5,8%, високою вона була на Хмельниччині – 7% й на Тернопільщині – 5,5%. Отже, можна зробити висновок, що виробництво картоплі в Україні сконцентровано переважно в її західному регіоні (сумарна питома вага його областей у цілому за зазначений період становила близько 40,3%). Продовжуючи розгляд специфіки виробництва картоплі, слід виділити неоднозначний його характер в областях центрального регіону: якщо питома вага Вінницької області у 2012 р. становила близько 7,4%, тобто була однією з найвищих по Україні, то Полтавської – 4,2%, Черкаської – 3,3%, а Кіровоградської – лише 1,6%. Не набуло поширення й виробництво картоплі в східному регіоні України. Так, на Харківщині виробляли 4,2% загального обсягу картоплі, на Донеччині – 3,2%, на Дніпропетровщині – 2,1%, а на Луганщині – лише 1,6%. Однак це особливості скоріше локального характеру. Найважливішим у цьому випадку можна вважати те, що поряд із західним регіоном, де за рахунок переважно територіального масштабу (і не тільки) вирощують основну масу картоплі, другим основним її виробником є північний регіон країни. Зауважимо, що в чотирьох північних областях виробляють приблизно чверть (25,2%) усього збору картоплі. Більше того, питома вага Київської області у 2012 р. була однією з найвищих по Україні – в межах 7,5%, відносно високою вона була й на Чернігівщині – 7,0%. Крім того, за показником величини питомої ваги тієї чи іншої області того чи іншого регіону найнижчими вони є на півдні України, зокрема, Запоріжжя – 1,4% Миколаївщини – лише 0,7% (найменшою серед цих областей), Херсонщини – 1,2%.

Такими є найважливіші, найбільш очевидні висновки, зроблені на підставі наведених

в табл. 1 даних, стосовно регіональних (обласних) особливостей виробництва картоплі.

Доповнимо характеристику регіональних особливостей виробництва найважливіших сільськогосподарських культур в Україні розглядом його специфіки стосовно овочів. На наш погляд, необхідність такого аналізу цілком виправдана й зрозуміла з огляду, зокрема, на їх місце в раціоні харчування кожної людини і, відповідно, їх ролі в підтримці її життєдіяльності.

Безсумнівним лідером у виробництві продукції овочівництва є Херсонська область, питома вага якої у 2012 р. становила 12,8% загальних обсягів продукції вказаного виду. Це, до речі, навіть більше, ніж її виробляється в Івано-Франківській (1,4%), Сумській (1,5%), Чернігівській (2,1%), Кіровоградській (2,2%), Чернівецькій (2,2%) і Рівненській (2,2%) областях разом. З огляду ж на відносно високу питому вагу в загальних обсягах вирощуваних овочів інших областей південного регіону, зокрема, Одеської – 4,9% і Миколаївської – 4,7% (Запорізької – 3,6%), можна зробити висновок, що виробництво продукції зазначеного виду великою мірою сконцентроване саме у південному регіоні. Водночас зауважимо, що вирощування овочів набуло поширення й у більшості областей східного регіону. Так, питома вага Харківської області у 2012 р. становила 8,2% (це другий за величиною показник у цілому по Україні), Дніпропетровської – 6,7%, Донецької – 5,1%. Дещо нижча, хоча й висока – на рівні 3,6% – вона й на Луганщині. По суті, на східний регіон України припадає чверть (23,6%) усього обсягу продукції овочівництва. Нарешті, одна з найбільш характерних особливостей виробництва продукції зазначеного виду – відносно низька питома вага практично кожної з областей західного регіону. Так, на Волині вона становить 2,8%, на Закарпатті – 2,8%, на Івано-Франківщині – лише 1,4%, дещо вища вона у Львівській області – близько 4,7%, на Рівненщині вона становить ще менше – 2,2%, так само (2,2%) на Тернопільщині, на Хмельниччині й у Чернівецькій області. В контексті вищезазначеного характерною ознакою можна вважати й відсутність будь-яких чітко виражених особливостей виробництва продукції овочівництва в інших регіонах країни (за винятком хіба що того, що відносно високою є питома вага Київської області – 5,7%; це третій за величиною показник).

Аналіз регіональних особливостей виробництва основних сільськогосподарських культур в Україні вимагає розгляду основних факторів, що визначають його обсяги. Найважливішими з них є величина сільськогосподарських угідь, відведених під вирощування тих чи інших культур, і їх урожайність.

І хоча, як свідчать дані офіційної статистики, в практичній діяльності наявна зміна структури сівозмін, вона є відносно стабільною величиною (порівняно з валовим збором тих чи інших сільськогосподарських культур). Більш чутливим індикатором, що відображає ефективність виробництва, є саме показник

урожайності тих чи інших сільськогосподарських культур, який визначає надзвичайну актуальність його дослідження. Стосовно особливостей динаміки виробництва зернових культур у зазначеному аспекті, то основні його показники наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Регіональні особливості врожайності зернових культур на Україні, ц з 1 га

Області	Роки							
	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Україна, в цілому у тому числі по областях:	24,3	19,4	26,0	34,6	29,8	26,9	37,0	31,2
Вінницька	28,6	23,6	27,4	41,0	37,0	36,9	49,3	43,1
Волинська	26,5	19,4	24,1	27,7	25,2	24,1	29,7	32,2
Дніпропетровська	22,5	20,3	28,5	34,0	26,1	25,3	30,8	15,6
Донецька	23,3	18,5	24,7	30,8	24,1	24,8	29,5	21,9
Житомирська	23,6	18,8	20,5	29,6	31,1	29,4	39,3	43,5
Закарпатська	29,9	25,8	37,0	36,8	36,3	32,8	37,6	36,1
Запорізька	21,5	15,5	23,5	32,5	24,5	22,7	26,0	15,9
Івано-Франківська	30,1	21,8	25,8	32,4	32,5	29,2	39,6	40,7
Київська	27,9	24,7	34,2	40,0	28,5	33,0	45,2	51,2
Кіровоградська	25,2	19,9	29,0	36,1	29,4	28,9	40,9	29,6
Луганська	16,9	11,8	25,4	30,9	20,7	19,6	25,5	25,4
Львівська	28,5	20,1	23,4	32,1	30,5	25,8	36,5	37,1
Миколаївська	22,9	14,7	20,8	28,7	27,6	25,1	28,4	16,3
Одеська	21,1	18,0	23,4	30,4	24,0	25,5	29,2	17,1
Полтавська	25,6	18,9	31,3	43,7	37,9	30,8	51,6	38,9
Рівненська	26,0	21,1	22,6	29,5	27,8	26,6	32,6	36,3
Сумська	23,0	18,2	21,2	35,7	30,6	22,1	38,3	40,5
Тернопільська	31,4	19,4	23,6	34,0	33,6	27,7	41,0	43,9
Харківська	18,5	18,0	29,7	38,8	26,7	18,7	37,0	29,0
Херсонська	24,6	17,2	22,1	32,9	23,9	22,1	32,4	18,2
Хмельницька	28,9	23,8	22,2	33,0	31,6	31,5	40,3	45,2
Черкаська	29,8	27,2	33,8	44,4	46,0	39,1	57,3	51,3
Чернівецька	35,7	24,2	31,3	39,8	38,2	37,9	45,8	44,6
Чернігівська	18,4	16,0	25,8	32,1	31,9	25,1	38,4	43,2
АР Крим	27,0	20,1	21,2	28,3	24,4	21,2	31,9	16,9

Як бачимо, в цілому в динаміці урожайності зернових культур упродовж 1995–2012 рр. спостерігалася тенденція зростання, однак визначальною ми схильні вважати якраз наявність суттєвих перепадів у її величині в окремі роки. Показовою є порівняльна характеристика величини урожайності зернової культури у 2000 і 2011 рр. Якщо у 2011 р. її рівень був у межах 37,0 ц з 1 га, то у 2000 р. вона становила лише 19,4 ц з 1 га. При цьому перелік аналогічних розбіжностей можна було б продовжувати, адже цей процес чітко виявляється в розрізі окремих областей.

Так, наприклад, у Дніпропетровській області у 2012 р. порівняно з 2011 р. урожайність зернових культур впала фактично у 2 рази – якщо в 2011 р. вона була на рівні 30,8 ц з 1 га, то в наступному – лише 15,6 ц з 1 га. Така сама картина мала місце, зокрема, на Миколаївщині – відповідно 28,4 ц з 1 га і 16,3 ц з одного га, на Херсонщині – 32,4 і 18,2 ц з 1 га у зазначені роки, в Запорізькій області вона становила 26,0 і 15,9 ц з 1 га відповідно.

Ми навмисно акцентували увагу саме на цих областях, хоча перепади врожайності

зернових культур були типовим явищем як на загальнонаціональному, так і певною мірою фактично в кожній з областей. Показовою стала така особливість вирощування зернових, як їх неприпустима в ряді випадків низька врожайність. Хоча є й позитивні моменти. Так, у 2011 р. урожайність зернових культур у Черкаській області була на рівні 57,3 ц з 1 га, Полтавській – 51,6 ц з 1 га, Вінницькій – 49,3 ц з 1 га. Невипадковим є те, що всі із зазначених областей належать до центрального регіону країни.

Важливим є й аналіз динаміки виробництва картоплі – однієї з основних сільськогосподарських культур. Визначальною особливістю розглядуваної динаміки, як свідчать, зокрема, дані табл. 3, є те, що протягом 1995–2012 р. у цілому по Україні спостерігалася чітко виражена тенденція постійного й неухильного зростання величини урожайності цієї культури – з 96,2 ц з 1 га в 1995 р. до 161,0 ц з 1 га у 2012 р. І хоча в окремі роки й були відхилення, вони мали скоріше епізодичний характер, зберігалася зазначена раніше тенденція. Утім, особливістю є й існування суттєвих перепадів у величині урожайності картоплі в розрізі окре-

мих областей. Так, наприклад, якщо у 2012 р. урожайність картоплі на Хмельниччині становила 232,7 ц з 1 га, то в той самий рік на Миколаївщині – лише 89,5 ц з 1 га. До особливостей динаміки виробництва картоплі локального характеру ми зараховуємо, зокрема, таке:

– по-перше, в Запорізькій області, де в 1995 р. урожайність картоплі була найнижчою серед усіх областей України – 34,1 ц з 1 га, темпи її зростання значно випередили динаміку в загальнонаціональному масштабі – до 111,2 ц з 1 га, або в 3,2 разу, хоча, якщо бути до кінця об'єктивним, доводиться констатувати, що, незважаючи на зазначені темпи, урожайність картоплі в цій області у 2012 р. була однією з найнижчих по Україні;

– по-друге, варто зауважити, що в Миколаївській області у 2000 р. урожайність картоплі була на рівні 27,3 ц з 1 га і порівняно навіть з 1995 р. зменшилася аж на 56,8 ц з 1 га (у 1995 р. вона становила 81,1 ц з 1 га); аналогічна картина мала місце і в Кіровоградській області – відповідно 54,7 ц з 1 га у 2000 р. і 89,1 ц з 1 га у 1995 р.;

– по-третє, заслуговує на увагу той факт, що в Луганській області в 2005 р. урожайність картоплі була однією з найвищих в Україні – у межах 171,7 ц з 1 га, але за весь наступний період виробництва цієї культури так і не вийшло на цей рівень, більше того, порівняно з 2010 р. вона впала до 87,3 ц з 1 га, тобто зменшилась у 1,9 разу.

Таблиця 3

Регіональні особливості урожайності картоплі на Україні, ц з 1 га

Області	Роки							
	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Україна, в цілому у тому числі по областях:	96,2	121,6	128,4	138,7	139,3	132,5	168,0	161,0
Вінницька	103,3	116,5	130,1	151,6	154,1	155,3	174,6	159,9
Волинська	92,9	151,4	140,7	139,2	144,9	149,6	163,5	174,0
Дніпропетровська	71,2	134,9	123,8	119,6	92,3	88,5	113,9	91,1
Донецька	109,7	131,6	107,1	102,7	89,9	77,6	120,8	123,3
Житомирська	113,4	129,3	180,4	183,3	186,7	196,8	219,2	217,5
Закарпатська	113,8	139,3	156,1	162,7	169,4	141,0	165,5	168,7
Запорізька	34,1	82,4	94,1	97,0	65,3	90,9	103,2	111,2
Івано-Франківська	87,0	135,6	116,4	101,8	135,9	126,6	146,1	151,4
Київська	127,4	136,6	118,4	154,8	145,8	159,2	186,9	177,9
Кіровоградська	89,1	54,7	99,1	107,3	100,1	98,8	122,0	91,6
Луганська	66,4	75,0	171,7	134,5	106,7	87,3	114,7	112,6
Львівська	103,8	142,6	130,2	150,7	157,5	133,1	189,2	189,0
Миколаївська	81,1	27,3	83,6	91,5	87,0	87,1	111,6	89,5
Одеська	54,3	79,2	112,5	55,6	51,4	151,8	149,9	134,2
Полтавська	84,2	99,7	155,1	147,1	146,6	128,5	191,9	149,7
Рівненська	98,7	118,9	136,9	154,9	155,5	155,1	198,2	193,5
Сумська	85,3	119,7	135,7	141,1	154,7	154,2	173,9	170,0
Тернопільська	86,6	143,3	117,3	136,8	160,3	144,8	190,4	195,0
Харківська	95,4	122,2	146,5	109,1	92,7	63,4	119,3	124,1
Херсонська	71,4	129,4	95,7	102,4	102,2	103,5	109,7	106,9
Хмельницька	103,4	146,3	128,0	178,6	187,4	160,9	213,7	232,7
Черкаська	106,8	108,5	117,3	130,6	132,1	125,2	155,6	134,0
Чернівецька	107,2	133,3	130,9	148,8	160,9	148,8	186,8	178,5
Чернігівська	116,5	148,8	131,8	178,9	185,1	141,1	207,4	194,4
АР Крим	111,7	93,9	62,9	143,6	149,7	136,2	180,9	136,0

Стосовно специфіки виробництва продукції овочівництва, то його основні показники подано в табл. 4. Перший, найбільш очевидний і важливий висновок – у цілому по Україні зростання величини урожайності продукції овочівництва набуло характеру не стільки тенденції, скільки не закономірності постійного, неухильного, динамічного збільшення в кожний наступний, після 1995 р., період (зменшення її у 2010 р. до 173,6 ц з 1 га порівняно з 182,8 ц з 1 га в 2009 р. є скоріше винятком). По-друге, овочівництво набуло поширення на півдні України, де є для цього відповідні сприятливі умови, мабуть, не випадково, найвища його урожайність мала місце, зокрема, в Херсонській –

287,6 ц з 1 га у 2012 р., Миколаївській – 256,4 ц з 1 га. Проте в Одеській – 144,5 ц з 1 га, це один з найнижчих показників серед усіх областей як України, так і південного регіону; залишається додати, що і в Запорізькій області вона була приблизно на тому самому рівні, що й у Одеській – 151,2 ц з 1 га; можливо, це пов'язано з регіональними (обласними) особливостями структури виробництва основних видів продукції овочівництва.

Такими є найважливіші узагальнені висновки аналізу динаміки урожайності продукції овочівництва як у цілому по Україні, так і на регіональному (обласному) рівні.

Таблиця 4

Регіональні особливості урожайності овочів на Україні, ц з 1 га

Області	Роки							
	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Україна, в цілому у тому числі по областях:	120,2	112,3	157,1	173,9	182,8	173,6	195,0	199,2
Вінницька	103,1	105,5	189,3	201,4	197,0	196,4	198,0	178,6
Волинська	150,0	108,4	202,9	201,4	218,5	213,4	216,1	213,5
Дніпропетровська	170,9	126,4	170,0	174,8	185,7	183,9	205,7	207,0
Донецька	160,5	122,4	144,5	151,6	151,0	144,1	182,2	180,8
Житомирська	154,4	141,5	211,8	222,0	224,1	212,2	135,4	249,2
Закарпатська	126,1	115,4	174,2	183,9	186,2	186,9	192,2	203,0
Запорізька	109,2	82,7	115,9	126,7	121,3	128,8	148,5	151,2
Івано-Франківська	118,0	124,1	135,8	128,6	128,5	126,2	139,1	139,4
Київська	141,8	117,0	180,9	216,9	204,0	198,9	199,9	223,3
Кіровоградська	112,2	87,4	135,6	141,7	137,3	128,3	138,1	125,7
Луганська	137,0	131,8	205,6	224,2	201,9	182,2	217,4	219,7
Львівська	142,8	138,3	183,7	192,8	182,9	180,9	191,3	191,2
Миколаївська	89,6	83,6	141,3	155,9	201,3	191,1	246,7	256,4
Одеська	59,6	87,0	152,4	162,6	163,0	158,2	159,7	144,5
Полтавська	139,2	80,0	162,7	172,3	196,5	180,7	207,9	207,2
Рівненська	115,5	138,2	176,3	200,0	202,5	197,9	205,6	205,4
Сумська	75,2	111,3	135,7	142,7	203,6	167,3	187,9	178,4
Тернопільська	108,2	111,0	158,1	216,1	203,5	200,4	221,0	235,4
Харківська	119,7	117,5	166,4	174,9	174,1	160,5	192,4	195,4
Херсонська	102,3	117,2	138,9	166,7	221,4	193,9	239,8	287,6
Хмельницька	121,8	120,8	206,1	204,4	217,7	204,6	215,2	210,8
Черкаська	114,6	155,9	149,2	135,0	157,3	138,4	162,9	169,9
Чернівецька	98,4	142,1	175,8	179,0	181,1	182,3	186,8	185,3
Чернігівська	160,0	117,6	128,4	202,1	180,5	159,3	185,7	189,6
АР Крим	94,9	85,3	81,2	164,6	176,8	172,8	183,6	170,9

IV. Висновки

З урахуванням вищезазначеного можна дійти таких висновків:

- по-перше, динаміка зміни співвідношень питомої ваги продукції рослинництва й тваринництва може виступати одним з показників специфіки того чи іншого періоду розвитку сільського господарства нашої країни на тому чи іншому його етапі, конкретним проявом особливостей політики держави відносно, зокрема, рослинницької галузі;
- по-друге, поступальний динамічний розвиток рослинницької галузі сільського господарства України визначається порівняно більшою кількістю передумов, необхідних для цього, порівняно з тваринницькою, хоча при цьому ні в якому разі не можна применшувати чи замовчувати складності функціонування останньої, більше того – їх взаємозв'язок і взаємозалежність;
- по-третє, успішне вирішення проблем підвищення ефективності рослинницької галузі сільського господарства України можливе лише за умов комплексного підходу, всебічного врахування специфіки цього виду виробничої діяльності;

- по-четверте, показовим висновком можна вважати й те, наскільки важливим фактором підвищення ефективності рослинницької галузі є необхідність оптимізації співвідношень загальних обсягів виробництва основних сільськогосподарських культур у кожному конкретно взятому періоді в кожному конкретно взятому регіоні (області).

Список використаної літератури

1. Гончаров В.М. Шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В.М. Гончаров, Н.В. Зличенко // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 18–21.
2. Паленичак О.В. Раціональне землекористування в умовах збалансованого розвитку агропромислового виробництва / О.В. Паленичак // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 27–32.
3. Ринкова трансформація економіки АПК: кол. монографія: у 4 ч. / за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – К.: ІАЕ, 2012. – Ч. 2. – 754 с.
4. Сільське господарство Миколаївщини: статистичний збірник. – Миколаїв, 2013. – С. 249–279.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2014.

Сачовский И.М. Региональные особенности сельскохозяйственного производства (растениеводческой отрасли) в Украине

Рассмотрено региональную (областную) структуру сельскохозяйственного производства (растениеводческой отрасли) в Украине в разрезе основных, наиболее важных видов его продукции; проведен анализ особенностей динамики урожайности основных сельскохозяйственных культур.

Ключевые слова: региональная (областная) структура производства наиболее важных видов сельскохозяйственной продукции, урожайность основных сельскохозяйственных культур.

Sachovskyy I. Regional features of agricultural production (crop production) in Ukraine

The agroindustrial complex of Ukraine experiences the difficult period of the development, by a certificate what a dynamics of development of him is, in particular, plant-grower industry, that, in turn, determines actuality of her research. Coming from it in the offered article above all things the regional pattern of agricultural production is in detail considered on Ukraine in the cut of basic, major types of his products, in particular, grain crops, potato and vegetables. Moreover, we consider it appropriate to allocate separately in the analysis of the production of said cultures revealed typical features of each region it is more or less distinct trends in each of them. In organic unity with this research area is widespread and in-depth consideration of magnitude, dynamics of productivity of each of these cultures, one of the main, the most important factors determining the volume of their production. The need for analysis from this point of view is justified also by the fact that the yield in particular these cultures, in our opinion, is determined by a much larger number of prerequisites necessary for its improvement, compared to the size of agricultural land allocated for cultivation, even the structure of crop rotation, meaning that it is more complicated and complex than in the second, it defines a special urgency consideration. In this context, it is important that the analysis yields the mentioned types of agricultural products in most cases, detailed consideration of its size in each of the regions of the country, in fact, in each of the areas that, in the end, corresponds to the name and purpose of the article.

Key words: regional structure of production of major agricultural products; the yield of major crops.